

פר' ואלה שמות

כ"ט

The Name of the Parsha

1 The word va'eschanan means "I requested," referring to Moshe's requests to enter the Land of Israel: "I requested from God... Please let me cross over and see the good land that is on the other side of the Jordan" (13:23-25).

6 Understandably, Moshe's prayers to enter the Land would have been heartfelt and persistent. In fact, the Midrash states that the Torah's use of the unusual term va'eschanan, which has the gematria (numerical value) of 515, alludes to the fact that Moshe made this petition no less than 515 times! (Devarim Rabah 11:10).

1 Eventually, however, "God became angry with me... and He did not listen to me. God said to me, 'Enough of your (requests)! Do not speak to Me any more about this matter'" (v. 26).

16 Everything in the Torah must convey a practical lesson for our lives. But this account seems merely to convey a historical event. What does it mean for us?

21 The common perception of this incident is that Moshe's prayers were not accepted by God, and that when God became angry, Moshe stopped his petition. However, we must keep in mind that Moshe was not only praying for himself, but for the entire Jewish people. Had

he been the one to lead them into the Land, it would have immediately ushered in the Messianic Age for all time.

Therefore, Moshe could have followed the Talmudic directive, "Whatever the master of the house tells you, you must do, except [when he tells you to] leave" (Pesachim 86b). When God (the true "Master") told Moshe to stop praying (i.e. to abandon the request for Mashiach, and to "leave" God's presence), he was not required to follow the instructions of his Host, according to Talmudic Law.

So, despite the fact that Moshe was angering God with his persistent prayers, it is highly unlikely that Moshe actually stopped petitioning God, even after God said, "Do not speak to Me any more about this matter." For Moshe was not praying for himself, but on behalf of the Jewish people—the generation that he took out of Egypt. And, as a true leader and lover of Israel, Moshe would surely have been willing to put himself at risk (by angering God), to make every possible effort on behalf of his people.

And this is the lesson for us: To continue to pray for Mashiach again and again, until we are finally answered!

(Based on Sichas Shabbos Parshas Devarim 5751)

6. truck

א. כ"ט

ד', ט'. ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך.

1 הנה הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה [פ"א הל"י] למד דין חדש מפסוק זה, וז"ל: עד אימתי חייב לתלמוד תורה עד יום מותו שנא' ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך וכל זמן שלא עוסק הרי הוא שוכח עכ"ל. ולכאורה ש"ס לתמוה, אמאי איצטריך לן פסוק מיוחד לדין זה, והלא כל המצוות הוא חייב בהן כל ימי חייו, ומאי שנא תלמוד תורה מתפלגין וציצית או שופר ולולב וכדומה. ומוכח מזה דבאמת דין תלמוד תורה יש לו שיעור, כלומר התורה הטילה חובה על כל א' מישראל ללמד את עצמו כל התורה כולה [ונאמר שיש שיעור מסוים כמה הוא כל התורה], והיה עולה על דעתנו כי אחר שגמר אותו השעור מיפטר הוא שכבר יצא ידי חובתו, וע"ז השמיענו דאזהרת ופן יסורו מלבבך מחייבתו לתלמוד עד יום מותו.

ונבין בזה גם את דברי הרמב"ם להלן שם [הל"י ב]: בד"א בתחלת תלמודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה כו' יקרא בעתים מזומנים בתורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה ויפנה כל ימיו לגמרא בלבד וכו', ועיין כס"מ ולח"מ. ולמש"כ כוונתו פשוטה, דכשגמר שיעור

1 הדבקים צ"ל אלהים. (ו) יתבאר על פי מה שכתב רמב"ם בפ"ו מכלכות יסודי התורה ח"ל ח' שמות הם כו"כ וכו' כל המוחק חפיו הוא אחת מז' שמות אלו לוקה כל הנשאל לשם מלפניו (ה) מותר למוחקו וכו' מלאחריו כגון ק"י של אלהים כ"ס של אלהים אינם נמחקים וכו' הם כשאר אותיות של שם שהם מקדש ע"כ, וכו' מה שכתבנו לומר להם במאמר בדבקים צ"ל פי ולפי ששם זה המיוחד שם כו"כ אין אות נדבקה ונסמכת לו מלאחריו אלא מלפניו כגון לה' צ"ל כה' ואותיות אלו אין בהם קדושה ומותר לנמחקם וא"כ תהיה דביקות ישראל צ"ל צדק זה שאין להם מוקדש, אלא גמר גמר אלהים פי' דביקות זה שאלהם דבקים צ"ל אינם בדביקות האותיות שמלפניו אלא באותיות שמלאחריו שהם כ"ס של אלהים שהם קדושים כשאר האותיות של השם, גם רמז חציבה צ"ל (ו) יעוד נעם וכו' שם זה אינו מתקשר מלאחריו הלא למדת שדביקות ישראל הוא בשמות עצמם 16 מתאחדים אור נפשם צבור שם הכבד, וכדי שלא תהיה שכינותה היא באותיות הנשפלים מלפניו ואין בהם קדושה גמר גמר אלהים, אמר משה כי כוונת אומרו צ"ל היא ביחוד האותיות, וכו' מה שאמר הכתוב (כאזינו ל"ב מ') כי חלק ה' עמו, הרי כי חלק אחד הם ישראל משם כו"כ וכו' 21 תדק פירושו זה, ואולי כי ידבר הכתוב כנגד צ' הדרגות שישם בישראל זו למעלה מזו (ו) וכן. עוד נחזון במאמר

בדבקים צ"ל אלהים ע"ד אומרו ז"ל (צבר ח"ג ר"ח) כי השם מור שורש שם כו"כ על האזר שבו עשה המור, ואמר כי מלת עשה הם רמזים צ"ל כו"כ ומלת לא תעשה 26 רמזים צ"ל אלהים, והוא אומרו כאלו ואהם בדבקים על ידי קיום מלת עשה ולא תעשה צ"ל שמות אלו שם כו"כ ואלהים כאומרו צ"ל אלהים. עוד יראה ע"י כשאלהם דבקים צ"ל פי' שכלם חפץ צו ונמלתי צ"ל הוא נקרא אלהים ביחוד, ע"ד מה שאמר ז"ל (ילקוט סוף נח) צפסוק וישב תהלות ישראל שלא נהרגה כי בכל מהכל צ"ל השמים (ה) עד שאמר נהבילותיו צדק ה' אלהי ישראל כי לא נהר שחיתו אלהותו אלא על ישראל, ולזה המלא שאין מתבדל ולא מתחלל צלולי שמים ולא צלולי הארץ ולא צלולי מלאכים אלא אלהי ישראל:

11

ונבין בזה המשך לשון הרמב"ם
בהל"ג: מי שלא למדו אביו חייב ללמד את
עצמו כשיכיר⁵ שנאמר ולמדתם אותם
ושמרתם לעשותם וכן אתה מוצא בכל מקום
שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד
מביא לידי מעשה וכו', ועיין כס"מ שתמה
על לשונו. אבל לדברינו א"ש, דשאני ת"ת
משאר מצות התורה שבהן מחויב כבר הקטן
ללמד את עצמו, שהרי מיד כשיגדל יצטרך
לדעת איך לקיים את המצוות, וזהו מה
שסיים הרמב"ם משום שהתלמוד מביא לידי
מעשה, והיינו הדין הראשון הנ"ל. וכוונת
הרמב"ם לבאר לנו, דלא תימא דדין זה של
תלמוד תורה, היינו בכדי לידע לקיים
המצוות, אינו רק הכשר מצוה, אבל אינו
מצד החיוב של תלמוד תורה, דהא הלא
בקרא כתוב ולמדתם ולא כתיב ולמדתם
ומהיכא תיתי שנכנה למוד בדין ללמד, ולזה
ביאר דכל תלמוד שמביא לידי מעשה יש
עליו דיני ללמד. והוא דבשלהי ארבעה אבות
נדף [דף ע"א] אמרינן: קיים אמרינן לימד

לא אמרינן, ומקשינן והאמר מר גדול למוד
תורה שהלמוד מביא לידי מעשה, ופירש"י
אלמא מעשה עדיף, ומשני ל"ק הא למיגמר
הא לאגמורי, כלומר כללמוד אמרינן מעשה
עדיף, אבל כללמוד אמרינן לימוד עדיף.
והסביר לנו הרמב"ם, דא"כ הא דכתיב
ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם גילה לנו
קרא דמיירי בלימוד שיביא לידי מעשה,
והיינו באם לא לימדו אביו, שאז הלימוד
שילמוד לעצמו בשביל ידיעת התורה —
יהיה עליו דין ללמד, מכיון שהוא מביא לידי
מעשה.

וזה מה שהמשיך הרמב"ם בהל"ד: היה
הוא רוצה ללמוד תורה ויש לו בן הוא קודם
לכנו כו' שכשם שמצוה עליו ללמד את בנו
כך הוא מצווה ללמד עצמו עכ"ל, והיינו
שכדי שלא נטעה לומר שדין מלמד אינו
חלק מן מצות תלמוד תורה אלא שהוא
הכשר מצוה בעלמא, לזה ביאר דכשם
שמצוה ללמד את בנו, וזה ודאי חלק ממצות
למוד תורה, שהרי הקטן עצמו עדיין אינו
חייב במצות, כמו כן כשהוא לומד לעצמו
ג"כ מקיים הוא מצות ת"ת, ודו"ק⁶.

הלימוד אינו מחויב ללמוד אלא מטעם
השכחה, ודו"ק.

ובזה יובן גם לשון הגמרא בקידושין
[דף כ"ט ע"ב]: והיכא דלא אגמריה אבוא
מיחייב איהו למיגמר נפשיה דכתיב ולמדתם
וכו'. והנה מצינו סגנון זה גם לענין מילה
ופדה"ב, אבל בשלמא התם שפיר איצטריך
לן מקרא מיוחד, שהיה עולה על דעתנו
דהיא מצוה המוטלת על האב בלבד, דהא
אחרי שקיים האב מצוה זו אין שום מצוה על
הבן, משא"כ בת"ת דאפילו כשלמדו אביו
תורה מחויב הוא בעצמו ללמוד כל ימיו,
וא"כ למה לן מקרא מיוחד דאי לא אגמריה
אבוא שיתחייב הוא למיגמר אנפשיה.
ולפמ"ש"כ יובן שפיר, דאלמלא מקרא
דולמדתם אותם ושמרתם לעשותם הייתי
אומר דעל האב מוטל ללמד את בנו ידיעת
התורה והבן מצווה לחזור וללמוד אותן
הידיעות שמסר לו האב, אבל אי לא אגמריה
אבוא ואין לו מה לחזור מיפטר מת"ת, להכי
איצטריך לן מקרא זה, ודו"ק.

נמצא מזה דס"ל להרמב"ם דישנם שני
מצוות נפרדות בדין תלמוד תורה: הא',
קניית ידיעת התורה, וזוהי מצות האדם
ללמד את עצמו את כל דיני התורה עד שידע
איך לקיים את כל המצוות הלכות אלו
מבוארות ברמב"ם בפ"א מת"ת עד סוף
הלכה ז'. ומשם ואילך מתחיל הרמב"ם
לפרש את הדין השני של תלמוד תורה,
והיינו המצוה ללמוד כל ימיו, דהו"א דכיון
דכבר למד את התורה ויודע האיד לקיים את
המצוות א"כ מעתה יפטר מהלימוד, ולזה
כתב בהל"ח דין חדש: כל איש מישראל

חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר, וביאר
דין זה עד סוף הלי"ב הנ"ל. ואם נדקדק
היטב בדברי השו"ע ביו"ד [סי'
רמ"ה-רמ"ו], נראה שגם המחבר חילק
הלכות אלו לשני ענינים, דכל ההלכות
שכתב הרמב"ם עד הלכה ח' נקט המחבר
דינים אלו בסי' רמ"ה, הלכות מלמדים,
ודברי הרמב"ם מהלכה ח' והלאה נקט
המחבר בסי' רמ"ו, הלכות תלמוד תורה.

ג. וְהָיָה חַיִּיב לְשַׁכּוֹר מִלְמַד לְבָנוֹ וּלְלַמְדוֹ. וְאִינוּ חַיִּיב לְלַמֵּד בֶּן חֲבִירוֹ אֲלָא בְּחֹנֶם: מִי שֶׁלֹּא לִמְדוֹ אֲבִיו חַיִּיב לְלַמֵּד אֶת עַצְמוֹ כְּשִׁכִּיר שֶׁנִּלְמַדְתָּם אוֹתָם וְשִׁמְרָתָם לַעֲשׂוֹתָם. וְכֵן אֵתָּה מִרְצָא בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִתְלַמְּדוּ קוֹדֵם לַמַּעֲשֵׂה, מִפְּנֵי שֶׁהִתְלַמְּדוּ מִבֵּיא לְיָדִי מַעֲשֵׂה וְאִין הַמַּעֲשֵׂה מִבֵּיא לְיָדִי תִּלְמֹד: דָּ הִיָּה הוּא לְלַמֵּד וְיֵשׁ לוֹ בֶּן לְלַמְּדוֹ תוֹרָה, הוּא קוֹדֵם לְבָנוֹ. וְאִם הִיָּה בָנוּ וְכֵן וּמִשְׁכִּיל מֵהַלְלוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְיֵשׁ קוֹדֵם. וְאֵעִיף שֶׁכֵּן קוֹדֵם לֹא יִבְטֵל הוּא, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁמִּצְוָה עָלָיו לְלַמֵּד אֶת בָּנוּ כֵּן הִיא מִצְוָה לְלַמֵּד אֶת עַצְמוֹ: דָּ לַעֲשׂוֹת יִלְמַד אֶת תּוֹרָה וְאַחֵר כֵּן יֵשׁ אִשָּׁה, שֶׁאִם נִשְׂא אִשָּׁה תְּחִלָּה אִין עֲשׂוֹנוּ מְנוּיָה לְלַמְּדוֹ. וְאִם הִיָּה יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו עַד שֶׁנִּמְצָא שֶׁאִין לָבוּ פְּנֵי יֵשׁ אִשָּׁה וְאַחֵר כֵּן יִלְמַד תּוֹרָה:

וְמֵאִמְתִּי מִתְחִיל אֲבִיו לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה. מִשִּׁתְּחִיל לְדַבֵּר מִלְמַדוֹ תּוֹרָה צוּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה וְגו' וּפְסוּק רֵאשׁוֹן מִפְּרֶשֶׁת שְׁמַע, וְאַחֵר כֵּן מִלְמַדוֹ מַעֲט מַעֲט פְּסוּקִים פְּסוּקִים. עַד שִׁיְהִיָּה בֶּן שֶׁשׁ אוֹ בֶּן שֶׁבַע, לְפִי בְרִיָּו, מוֹלִיכֵו אֶצֶל מִלְמַד הַתִּינוּקוֹת: זָ הִיָּה מִנְהַג הַמְּדִינָה לִקְחַת מִלְמַד הַתִּינוּקוֹת שֶׁכֵּן וְיֵשׁ נוֹתֵן לוֹ שֶׁכֵּר. וְחַיִּיב לְלַמְּדוֹ בְּשֶׁכֵּר עַד שִׁיקְרָא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב כּוֹלֵה: מָקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְלַמֵּד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב בְּשֶׁכֵּר מוֹתֵר לְלַמֵּד בְּשֶׁכֵּר. אֲבָל וְיֵשׁ תּוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה אֲסוּרָה לְלַמְּדָה בְּשֶׁכֵּר. שֶׁנִּי רָאָה לְמַדְתִּי אֲתָכֶם חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים כְּאִשֶּׁר צוּנִי יְיָ אֱלֹהֵי וְגו', מֵה אִנִּי בְּחֹנֶם לְמַדְתִּי אִף אֲתָם בְּחֹנֶם לְמַדְתָּם מִמֶּנִּי וְכֵן כִּשְׁתַּלְמֶדוֹ לְדוֹרוֹת בְּחֹנֶם כִּמוֹ שֶׁלְמַדְתָּם מִמֶּנִּי: לֹא מִצָּא מִי שִׁילְמְדוֹ בְּחֹנֶם יִלְמַד בְּשֶׁכֵּר שֶׁנִּי אִמַּת קִנְיָה. יִכּוֹל יִלְמַד לְאַחֲרִים בְּשֶׁכֵּר תִּלְמִיד לּוֹמֵר וְאֵל חֲמִכּוֹר. הֵא לְמַדְתָּ שֶׁאֲסוּר לוֹ לְלַמֵּד בְּשֶׁכֵּר אֵעִיף שֶׁלְמַדוֹ רַבּוֹ בְּשֶׁכֵּר: חָ כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל חַיִּיב כִּתְלַמְּדוֹ תּוֹרָה. בֵּין עֹנִי בֵּין עֲשִׂיר, בֵּין שֶׁלֶם בְּגוֹפוֹ בֵּין בַּעַל יִסּוּרִין, בֵּין בַּחוּר בֵּין שְׂדִיָּה זָקֵן גְּדוֹל שֶׁתִּשֶּׁשׁ כְּחוֹ. אֲפִילוֹ עֹנִי מִחֲזוֹר עַל הַתְּפִלִּים וְאֲפִילוֹ בַּעַל אִשָּׁה וּבְנִים

חַיִּיב לְקַבֵּעַ לוֹ זְמַן לְחַלְמֹד תּוֹרָה וְיֵשׁ בֵּינֵם וּבִלְיָה שֶׁנִּי וְהִגִּית בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה: טָ גְדוֹלֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל הִיָּה מֵהֶם חוֹטְבֵי עֲצִים וּמֵהֶם שְׂוֹאֵבֵי מַיִם וּמֵהֶם סוֹמְכִין וְאִף עַל פִּי כֵן הִיוּ עוֹסְקִין בְּתוֹרָה בֵּינֵם וּבִלְיָה. וְהֵם מְכַלֵּל מַעֲשִׂיָּה הַשְּׁמוּעָה אִישׁ מִפִּי אִישׁ מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ: יָ עַד אִמְתִּי חַיִּיב אֲדָם לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה, עַד יוֹם מוֹתוֹ. שֶׁנִּי וּפֶן יִסּוּרוֹ מִלִּבְּכֵן כָּל יְמֵי חַיָּיו. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יַעֲסוֹק בִּלְמִיד הוּא שֶׁכֵּחַ לְמִידָתוֹ. שְׁלִישׁ בְּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב. וְשְׁלִישׁ בְּתוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה. וְשְׁלִישׁ בֵּין וּשְׁכִיל אַחֲרֵית דְּבַר מִרְאשִׁיתוֹ וְיִצְיָא דְּבַר מְדַבֵּר וְיִדְמָה דְּבַר לְדַבֵּר וְיִדֵּן בְּמִדּוֹת שֶׁהִתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בְּהֵן עַד שִׁידַע הֵיאָךְ הוּא עֵיקַר הַמִּדּוֹת וְהֵיאָךְ יִצְיָא הָאֲסוּר וְהַמּוֹתֵר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מְדַבְּרִים שֶׁלְמַד מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְעִנִּין זֶה הוּא הַנִּקְרָא תִּלְמִיד: יָ כִּידָה. הִיָּה בַּעַל אוֹמְנוֹת וְהִיָּה עוֹסֵק בְּמִלְאכָה שֶׁלֶשׁ שְׁעוֹת בֵּינֵם וּבְתוֹרָה חֲשֶׁע, וְאִתָּן הַחֲשֶׁע קוֹרָא בְּשֶׁלֶשׁ מֵהֵן בְּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וּבְשֶׁלֶשׁ בְּתוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה וּבְשֶׁלֶשׁ מִתְּבֻנָּה בְּדַעְתּוֹ לְהִבָּן דְּבַר מְדַבֵּר. וְדַבֵּר קְבִלָה בְּכָלל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב הֵן. וּפְיִרוּשׁ בְּכָלל תּוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה. וְהַעֲנִינּוֹת הַנִּקְרָאִין פִּרְדָּם בְּכָלל הַתְּלַמְּדוֹ: כִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּתַחֲלַת תְּלַמְּדוֹ שֶׁל אֲדָם. אֲבָל כְּשִׁגְדִיל בְּחִכְמָה וְלֹא יֵהָ צוּרֵךְ לֹא לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְלֹא לַעֲסוֹק תְּמִיד וְיֵשׁ בְּתוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה, יִקְרָא בְּעֵתִים מְזוּמָנִים תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב

וּשְׁכִיל אַחֲרֵית דְּבַר מִרְאשִׁיתוֹ וְיִצְיָא דְּבַר מְדַבֵּר וְיִדְמָה דְּבַר לְדַבֵּר וְיִדֵּן בְּמִדּוֹת שֶׁהִתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בְּהֵן עַד שִׁידַע הֵיאָךְ הוּא עֵיקַר הַמִּדּוֹת וְהֵיאָךְ יִצְיָא הָאֲסוּר וְהַמּוֹתֵר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מְדַבְּרִים שֶׁלְמַד מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְעִנִּין זֶה הוּא הַנִּקְרָא תִּלְמִיד: יָ כִּידָה. הִיָּה בַּעַל אוֹמְנוֹת וְהִיָּה עוֹסֵק בְּמִלְאכָה שֶׁלֶשׁ שְׁעוֹת בֵּינֵם וּבְתוֹרָה חֲשֶׁע, וְאִתָּן הַחֲשֶׁע קוֹרָא בְּשֶׁלֶשׁ מֵהֵן בְּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וּבְשֶׁלֶשׁ בְּתוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה וּבְשֶׁלֶשׁ מִתְּבֻנָּה בְּדַעְתּוֹ לְהִבָּן דְּבַר מְדַבֵּר. וְדַבֵּר קְבִלָה בְּכָלל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב הֵן. וּפְיִרוּשׁ בְּכָלל תּוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה. וְהַעֲנִינּוֹת הַנִּקְרָאִין פִּרְדָּם בְּכָלל הַתְּלַמְּדוֹ: כִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּתַחֲלַת תְּלַמְּדוֹ שֶׁל אֲדָם. אֲבָל כְּשִׁגְדִיל בְּחִכְמָה וְלֹא יֵהָ צוּרֵךְ לֹא לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְלֹא לַעֲסוֹק תְּמִיד וְיֵשׁ בְּתוֹרָה שֶׁבֶּעַל פֶּה, יִקְרָא בְּעֵתִים מְזוּמָנִים תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב

V. 2. To the unprejudiced mind, nothing can show so strikingly the truth of the traditional oral-law as the first two paragraphs, V. 2—6 and 7—11, with which this "Mosaic Lawgiving" starts. The civil and criminal laws of the Nation are to be given, the fundamental basis and the ordinances of justice and humaneness are to be laid down, which are to govern the relationship and behaviour of man to his fellow-man in the state; the first matter to be dealt with, quite naturally deals with the rights of man, and this starts with the sentences: "When a man sells another man", and "when a man sells his daughter!" What an unthinkable enormity if actually this "written word" of the "book of Law of the Jewish Nation" should really be the one and only sole source of the Jewish conception of "Rights". What a mass of laws and principles of jurisprudence must have already been said and fixed, considered, laid down and explained, before the Book of Law could reach these, or even speak of these, which, after all, are only quite exceptional cases. And it is with these sentences, the contents of which deny and limit the very holiest personal right of man, the right to personal freedom, that the Law begins. But it is quite a different matter if the written word, the "Book" is not the real source of the Jewish conception of Rights, if this

source is the traditional law, which was entrusted to the living word to which this "book" is only to be an aid to memory and reference, when doubts arise; if, as indeed is stated in the "book" itself, the total and complete Law had been given over to the people in its complete form, and had

(5) דברים קל ו' ע' א'

א נשים ועבדים פטורים מתלמוד תורה. אבל קטן אביו חייב (6) ללמוד תורה שני ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם. ואין האשה חייבת ללמוד את בנה, שכל החייב ללמוד חייב ללמד: ב (7) כשם שאדם חייב ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בנו שני והודעתם לבניך ולבני בניך. ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינם בניו. שני ושנתם לבניך, מפי השמועה למדו בניך אלו תלמידך, שהתלמידים קרוין בניו בניו ויצאו בני הנביאים: אם כן למה נצטוו על בנו ובן בנו, להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן חבירו.

(6) ר' הירש רמב"ם

been impressed upon them, and explained to them and lived by them for full forty years, before Moses, just before his death, was to hand them this written book. Then we can well understand that it is just the exceptional cases which principally come to be described, so that just from them, the normal general principles of justice and humanity may be more strikingly realised. Then we can understand how it is that general principles of justice are altogether not so much given in this "book", but preferably single concrete cases, and these are described in the "book" in such an instructive manner that the principles which underly them, and which had been entrusted to the living minds and living practice of the people, can easily be seen from them. Then we can understand how the language used in this "book" is so skillfully chosen that often by the use of a striking expression, an unusual or altered construction, the position of a word, a letter etc., a whole train of ideas of justice and human rights is indicated. After all, it was not out of this book that the law was to have been acquired. This book was to be given into the hands of those who were already well informed in the Law, simply as a means of retaining and of reviving ever afresh this knowledge which had been entrusted to their memories; and also to the teachers of Law as a means of teaching to which the students can go for references to the traditional actual laws, so that the written sentences lying before them would make it easy for them to recall to their minds the knowledge they had received orally.

The תורה שבכתב is to be to the תורה שבעל פה in the relation of short notes on a full and extensive lecture on any scientific subject. For the student who has heard the whole lecture, short notes are quite sufficient to bring back afresh to his mind at any time the whole subject of the lecture. For him, a word, an added mark of interrogation, or exclamation, a dot, the underlining of a word etc. etc., is often quite sufficient to recall to his mind a whole series of thoughts, a remark etc. For those who had not heard the lecture from the Master, such notes would be completely useless. If they were to try to reconstruct the scientific contents of the lecture literally from such notes they would of necessity make many errors. Words, marks, etc.,

which serve those scholars who had heard the lecture as instructive guides stars to the wisdom that had been taught and learnt, stare at the uninitiated as unmeaning sphinxes. The wisdom, the truths, which the initiated produce from them (but do not produce out of them) are sneered at by the uninitiated, as being merely a clever or witty play of words and empty dreams without any real foundation.

When the word of God wants us to realise what are the principles of rights and humaneness which it demands for the respect of the human being, it starts off with the criminal. And it takes for its example the criminal against property, that criminal who, in all other states, is threatened with the direst punishment to body and freedom, and it shows us what is the treatment that God's idea of Rights in His State, dictates. Let us read the law: -

ד, (מא) אז יבדיל משה שלש ערים וגו' מורחה שמש וגו', ונס אל אחת הערים האל וחי וכו' וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. וזו לבאר עפ"י דברי רש"י זצ"ל, שתורה שבע"פ

היא קדומה לתורה שבכתב, שרובי תורתנו נאמרו בע"פ, והתורה שבכתב הוא העתק חמציתי מה לזכרון הדברים, ויעוי' מש"א עה"כ כי חקנה עבד עברי, שודאי קדם לזה תורה שלמה של חשיבות האדם וגודל ענין כבוד הבריות, ואח"כ ציוה ה' למשה שיכתוב כי חקנה עבד עברי, תרשום לזכרון דברים הנ"ל, שע"י שנלמד הדין של ההנהגה עם האדם שנפל ממדרגתו שגנב ולא חי' לו ממון לשלם ולמכרוהו בית דין לעבד, וירד ממדרגת ישראל לשם עברי, כמה צריך לדאוג בטובתו שימור רק לו שנים ובשביעית יצאו לחפשי חנם, ונצטוונו ב"כ טוב לו עמך, ולא תרדו בו בפרך, ולא ימכרו ממכרת עבד, וניתן לו האפשרות להשתחרר בתוך הזמן ע"י גרעון כסף ויובל, וכן באמה העברי, ע"י נזכור אתו ונשים את לבבנו להארת כבוד האדם שנצטוונו בע"פ ובמקומות הרבה בתורה, יעויי' ש דבריו הנחמדים.

חמש"א כאן בפרשת כיצח והצלת הרוצח בעיר מקלט וטפולו עמו שיהי' בבחי' ונס אל אחת הערים האל וחי (שחלמיד שגלה גולין רבו עמו), וידוע מאמרו של ר"ע ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, ורעך קאי גם על רוצח במזיד כדכריהם ברור לו מיתה יפה, ותשובתו של הלל להגר

שרצה ללמוד כל התורה כולה על רגל אחת דמה דסאני עלך לחברך לא תעביד, לפיכך הקדים משה רבינו קודם שחזר עמהם החקים והמשפטים והתורות שנצטוו מה', דין מרוצח, שהוא בשפל המדרגה שבכתות בני אדם, ומוזה יש ללמוד, להבין, ולזכור כמה יש להיזהר ולדאוג בטובתו ובכבודו של בני מעלה, וזאת התורה אשר שם משה לפני בני, כדוגמא לכל התורה שלמד עמהם אח"כ, שבשימת לב לדין זה יתרות על לבם ולא ישכח חרות האדם.

ו - מעלת החיבור שבין איש לאשה

1 | חיבור ואיחוד זה נפלא כל כך, עד שהוא המשל לחיבור העליון שבין הקב"ה לעם ישראל, שנאמר (ישעיהו סב, ה): "ומשׁוש חתן על פלה ישיש עליך אלוהיך". "אמר רבי עקיבא: לא היה כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל הפתובים קודש ושיר השירים קודש קודשים" (תנחומא תצוה ח'). הרי שהאהבה שבין האיש לאשתו עליונה ונשגבת כל כך, עד שיש בה דמיון וביטוי לקשר המקודש שבין ה' לעמו. יתר על כן, מתוך הקשר שבין ה' לעמו, נמשך הקשר שבין בני הזוג שמתחברים זה עם זה בקדושה ואהבה ולהלן ג, טו), ומתוך כך נמשך הקשר שבין הבורא ועולמו, וחיים וברכה ושלום נמשכים לכל הברואים.

6 || וכן מצינו שצורת הכרובים שהונחו בקודש הקודשים על הארון המקודש היתה כצורת איש ואשה בעת קיום מצוות עונה. אמרו חכמים (יומא נד, א): "בשעה שהיו ישראל עולים לרגל מגללים להם את הפרוכת, ומראים להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה". וכשפסקו ישראל לעשות רצונו של מקום, נפרדו הכרובים זה מזה והפנו את פניהם אל הבית (ב"ב צט, א).

כיוון שעניין הנישואין קדוש ועליון, יום הכיפורים היה אחד משני הימים הטובים, שבהם היו עוסקים בשידוכים (משנה תענית ד, ח). וכיוון שיש בחתונה גילוי של אחדות שבאה לידי ביטוי במציאות שלימה של חתן וכלה, מצווה לבטא זאת בשמחה גדולה, ואמרו חכמים (ברכות ה, ב), כל המשמח חתן וכלה זוכה לתורה, ונחשב כאילו הקריב תודה, וכאילו בנה חורבה אחת מחורבות ירושלים (עין מהר"ל תפארת ישראל ל).

וכן מצינו שלאחר שעם ישראל הגיע לשיא הגשמת החזון, בעת ששלמה המלך זכה לייצב את מלכות ישראל ולבנות את בית המקדש, עשה חג גדול לכל ישראל במשך שבעה ימים ועוד שבעה ימים. "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך ויילכו לאהליהם שמחים וטובי לב, על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו" (מלכים א' ח, סו). פירשו חכמים (מו"ק ט, א): "ויילכו לאהליהם - שהלכו ומצאו נשיהם בטהרה, שמחים - שנהנו מזיו השכינה, וטובי לב - שכל אחד ואחד נתעברה אשתו בבן זכר, על כל הטובה - שיצתה בת קול ואמרה להם: כולכם מזומנים לחיי העולם הבא". כלומר, כשם שעל ידי הקמת המקדש בירושלים עשה ה' על עמו כמשוש חתן על כללה, כך התפשטה הקדושה הכללית אל ביתו האישי של כל אחד מישראל, וחזרו ומצאו את נשותיהם בטהרה לקיים את המצווה בשמחה.

וכן מצינו לאחר מתן תורה, שציווה ה' למשה (דברים ה, כו):
 "לך אִמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאַהֲלֵיכֶם", פִּירְשׁוּ חֻמִּים (ע"ז ה, א):
 "לשמחת עונה". מִי שֶׁאֵינוּ מְבִין אֶת עֵרֶךְ הַמְצוּוֹה יָכוֹל לַחֲשׁוֹב
 שְׁלֹאֲחֵר הַמַּעֲמֵד הַנִּשְׁגָּב שֶׁל מִתֵּן תּוֹרָה אֵין רָאוּי לַעֲסֹק בְּדִבְרֵים
 שְׂכָאֵלָה, אִלֵּם הַהֲדָרָה הָאֱלֹקִית הִיתָה הַפּוֹכָה, שׁוּבוּ לַשְּׂמִחָה
 עֹנָה! מִשְׁמַע שֶׁאֲדַרְבָּה, דּוּקָא מִתּוֹךְ הַקְדוּשָׁה שֶׁהַתְּגִלָּה בְּמִתֵּן
 תּוֹרָה יֵשׁ לַחֲזוֹר לַקִּיּוֹם אֶת מִצְוֹת הָעֹנָה בְּשִׂמְחָה. וְאֵכֵן יֵשׁ קֶשֶׁר
 בֵּין הַדְּבָרִים, שֶׁמִּתֵּן תּוֹרָה הִיא כַּעֵין חֲתוּנָה בֵּין הַקַּב"ה לְיִשְׂרָאֵל,
 כְּפִי שֶׁאֲמָרוּ חֻמִּים בְּמִשְׁנָה (תַּעֲנִית כו, ב): "בְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ זֶה מִתֵּן
 תּוֹרָה, וּבְיוֹם שִׂמְחָה לָבוּ זֶה בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ". מִתּוֹךְ הַחֲתוּנָה
 הַגְּדוֹלָה נִמְשְׁכָה אַהֲבָה וְשִׂמְחָה לְכָל מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה בְּיִשְׂרָאֵל.

וְדַבֵּר זֶה קֶשֶׁה לְרַבִּים מַחֲכִי אֲוִמוֹת הָעוֹלָם, כִּי לְדַעְתָּם
 תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה שְׂיִיכִים לְחֹמֶר וּלְחֹטָא וּמִנּוֹתָקִים מַעֲנִיִּי

הַקְדוּשָׁה הָרוּחָנִיִּים. אִלֵּם תַּפְקִידֵם הַמִּיּוּחָד שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְגִלּוֹת אֶת
 אֲמוּנַת הַיִּיחּוּד, שֶׁה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשִׁמְיָם וּבִאֲרָץ, וְלִכְן כֹּאשֶׁר
 הַיִּיחּוּד נַעֲשֶׂה כְּהִלְכָה, מִתְּגַלֶּה בּוֹ הָעֲנִיִּין הָאֱלֹקִי. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר
 (בְּמִדְבָּר כג, י): "מִי מִנָּה עֶפֶר יַעֲקֹב וּמִסָּפֶר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל". אֲמָרוּ
 חֻמִּים (נִדָּה לא, א): "מִלְמַד שֶׁהַקַּב"ה יוֹשֵׁב וְסוֹפֵר אֶת רַבִּיעֵי הַיּוֹמִים
 (עֹנֹת תְּשִׁמִּישׁ) שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִתִּי תְּבוּא טִיפָה שֶׁהַצִּדִּיק נּוֹצֵר הַיִּמְנָה.
 וְעַל דָּבָר זֶה נִסְמִית עֵינָיו שֶׁל בַּלֵּם הָרָשָׁע, אֲמָר: מִי שֶׁהוּא טְהוֹר
 וְקָדוֹשׁ, וּמִשְׁרָתוֹ טְהוֹרִים וְקָדוֹשִׁים, יִצִּיץ בְּדָבָר זֶה! מִיִּד נִסְמִית

עֵינָיו".
 IN TODAY'S SEDRAH, WE READ THE WELL-KNOWN WORDS OF שְׁמַע
 "You shall love Hashem, your G-d" (6:4-5), followed by: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶנִּי
 "And these words which I command you today shall be upon your heart" (6:6).

Rabbi Mendel of Kotzk explains this latter verse as follows. Although the commandments of the Torah are addressed to *Klal Yisrael*, to all Jews, each person is urged to consider the following. When he learns Torah, although there is so much Torah still to be studied, at that particular moment he must say to himself, "This is the only pasuk, this is the only daf, and I must focus on it, as though there is no other verse or page except this one which I am presently studying." That is what is meant by הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, "these words." And although there are many Jews in the world, a person must feel as though he is the only one who is being commanded, and therefore the responsibility is his alone, and cannot be shifted to another. This is what is meant by the word מִצְוָה, "which I command you." And lest a person say, "I need not fulfill it immediately, for there is plenty of time," the Torah says to him הַיּוֹם, "this day," for there may be no other.

The Kotzker Rebbe also explains the last two words of this *pasuk*. The Torah states עַל לִבְכֶּךָ, "on your heart." Why does the Torah not say בְּלִבְכֶּךָ, "in your heart"? He answers that Jews are not always in the mood to listen to G-d and obey Him. Often, they are distracted and unprepared to listen to the commandments of the Almighty, and therefore their heart is not open at that moment to receive G-d's words and accept them into their heart. The Torah understands this and therefore says to us: If you cannot take them into

(11)

(12)
Table Talk

(6)

your heart, at least put them *on* your heart. A time will come when you will be ready to accept these words. Let them be *on* your heart so that when that moment arrives and your heart opens up, these words will fall right in! From the comments of the Kotzker Rebbe, we see how every word and phrase in the Torah is pregnant with special meaning.

action.

- V. 4. שמע. At once, the first sentence of the compendium of the Torah which Moses wrote down out of his recapitulation of the Torah for the guidance of the people in the decentralisation (see XXI,5) is the sentence which, up to the present day, for every Jew—even if he finds himself in the most solitary isolation—keeps his consciousness of being a Jew still alive; the sentence that the little Jewish child first learns to lisp at its mother's knee and which is the last that his friends call after every Jewish soul as a farewell greeting at his departure from this world; the sentence which Jews have carried and carry through the world as the Standard of God for His reconquest of mankind, the sentence which is the last that a son of Israel who is sinking away from Judaism casts away from him; the sentence which expresses the Jewish consciousness of the "oneness of God" (i.e. of 'ה the God of Love and 'אלה the God Who dispenses justice as the Judge being all one and the same 'ה, all and only the God of Love, see below I.L.). And as a result of this consciousness, sentences are added which, wherever the Jew may live, educate his child, live his private and public life, when he lies down and gets up, prepares his hand for deeds, his mind for thoughts, build his house, fixes his doors, they bring to his mind the mission of his life, the purpose of his education, the purpose of his homely and public efforts, the principles behind his deeds, the axioms for his thoughts and the dedication of the whole of his private and public life, and which sentences he accordingly has to repeat daily, early and late.

- Our knowledge of God does not rest on שמיעה but on ראייה. It was obtained by the evidence of the actual senses of the whole of our nation. Moses could say to his people: הוּא ה' וְאֵין עִיד (Thou hast been brought to know by seeing that God (ה') alone is God, there is none else beside Him, (Ch. IV,35). But this revelation of Himself, making Himself perceptible on earth, God only did once when laying the foundation for the creation of His People, so that it could be a means of conviction from generation to generation, from community to community, and remain by direct tradition the indisputable basis on which, for all eternity, every son of Israel has to build up all his thinking and doing. Henceforth it does not say רָאָה יִשְׂרָאֵל but שָׁמַע יִשְׂרָאֵל. Not only of the phenomena of nature and history is it that each one of us has come to a conclusion in his mind as to the existence or non-existence of God. Far beyond the convictions which are arrived at from such speculative inferences and deductions, God demonstrated His Existence, yea His existence down here in the midst of all earthly conditions, to every one of our fathers by experiences which settled any possible doubt, for them to testify to their children who came after these events. They saw God with their own eyes breaking their chains in Egypt leading and feeding them through the wilderness and bringing them to the Promised Land. They heard Him with their own ears when He imparted the words of His Law to them at Sinai. Our knowledge of God rests on the evidence of this, testified by the whole assembly of the whole of our nation. Not from nature and history have we to deduce a belief in God, but, with the knowledge of God which we have been given in our hands, we are to look into nature and history and try to get an understanding of the phenomena of nature and the events of history. And then, with our eyes awakened by God, we see Him in nature, with our ears opened to hear Him in history, everything the greatest and smallest in nature, the greatest and smallest event in history proclaims itself as His work, His governing. Then in the world of nature and history of our own times we shall still see the ruling of the God of our fathers, and, like them, we will wander through this world with God, and of Jewish minds and hearts it will eternally say: "They did once see Thy ways O God, even the ways of my God, my King in holiness" (Ps. LXVIII,25). רְאוּ הַלִּיכוֹתַי אֵלַי מַלְכִּי בְקֹדֶשׁ (Ps. LXVIII,25).

Therefore: "שמע ישראל".—